

svedectvá či príbehy o ich pôvode, o ich zakoreňovaní, ako aj o viac ako storočnom duchovnom a každodennom spôsobe života v novej domovine. Spomienky pamätníkov v ich súhrne nesprostredkovávali iba individuálne príbehy vytypovaných respondentov. Boli to zároveň aj svedectvá, v ktorých sa zrkadlila kolektívna pamäť a skupinové osudy celej komunity. Vďaka metodike kvalitatívneho výskumu mohol Michal Pavlásek koncipovať svoju monografiu ako dôvernú a presvedčivú sebaobraz moravských reformovaných Središťanov. Osobitne treba oceniť, že skupinovú svojbytnosť Središťanov predstavil vybrúse-

ným odborným metajazykom, ktorý umocnil aj jemným esejistickým odtieňom.

Čo povedať na záver? Do bádateľského odvetvia českého vysta-hovalectva a zahraničných Čechov sa začlenila aj monografia Michala Pavlásk a Z Moravy až do Velikého Srediště. Je to originálne, heuristicky a metodologicky náročne koncipované dielo. Zaslúži si pozornosť nielen pre inovatívne bádateľské prínosy k prehĺbeniu migračných a minoritných štúdií, ale aj pre kritické zhodnotenie národopisnej produkcie o zahraničných Čechoch, interpretovaných z pozície metodologického nacionalizmu.

Ján Botík (Bratislava)

Judita Kučerová a kolektiv. Lidová píseň v hudební výchově na základních a středních školách v České republice. Brno: Masarykova univerzita, 2019. 168 s. ISBN 978-80-210-9535-9

Na katedře hudební výchovy Masarykovy univerzity v Brně se uskutečnil zajímavý studentský projekt o lidové písni jako hodnotě kulturního dědictví a předmětu hudební výchovy v aktuálních podmínkách, a to z pohledu českých učitelů. Vznikl v rámci tzv. Specifického vysokoškolského výzkumu z podnětu etnomuzikoložky, pianistky a docentky hudební pedagogiky Judity Kučerové, která rozvíjí výsledky své systematic-

ké práce s námětem lidové písně v edukaci hudby na českém i mezinárodním poli a které se podílela na řešení projektu *Musik kreativ+*, realizovaném v programu Evropské unie Erasmus+ v letech 2014–2017 (jeho česká část měla název Rozvoj kreativity prostřednictvím tradiční české lidové hudby).

Cílem nového projektu je poznání současného trendu v uplatňování lidové hudby ve výuce žáků základních a částečně středních škol,

názorů a postojů učitelů k dědictví folklorní hudby a způsob jeho aplikace do výuky. Řešitelka projektu se sedmičlenným kolektivem představila koncepci, novou metodiku a výsledky výzkumu formou monografie. Na realizaci se podíleli docent hudební výchovy Marek Sedláček, doktorandi katedry Tomáš Chloupek, Vilma Křiváková, Ondřej Musil, Pavel Ostrý, Markéta Ottová a Kristina Rafailová, studenti magisterského programu, a především bezmála šest set učitelů hudební výchovy na českých základních školách, menším podílem pak na gymnáziích a středních pedagogických školách. Sběr dat proběhl on-line v průběhu tří měsíců roku 2019.

Monografie prezentuje originální přístup k tématu, neboť je založená na spojení kvantitativních a kvalitativních metod a na jednotě empirického výzkumu, teoretických a hudebně-pedagogických hledisek. Právě podíl kvantitativních ukazatelů se – na rozdíl od druhé poloviny minulého století – v současných výzkumech téměř neuplatňuje. Dobrý nápad a záměr koresponduje se zkušenostmi autorky, aktivní v hudbě, výuce, vědeckém bádání a mezinárodní komunikaci. Svojí povahou a výsledky kniha zasahuje nejen dominantní pole hudební pedagogiky a etnomuzikologie, ale také další obory, které zajímají otázky reflexe kulturního dědictví a jeho proměn z emické perspektivy. Obsah knihy tvoří tři oddíly věnované výzkumnému záměru a provedení

(Projekt výzkumu, Realizace výzkumu, Výsledky výzkumu a jejich interpretace); následují závěry, anglické resumé, prameny a literatura, seznam grafů (v počtu 52) a seznam tabulek (4), přílohy a věcný rejstřík. Průkaznost záměru a výsledků projektu je nejen dobře podložena, ale také názorně prezentována. Těžiště publikace tedy spočívá jak v invenci a metodice projektu, tak v zobrazení originálních výsledků a jejich kritické interpretaci.

První oddíl sleduje aktuální podmínky a kontexty námětu lidové písně v oficiálních dokumentech Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (v rámcových vzdělávacích programech a učebnicích). Jsou značně obecné, až překvapivě málo poučené, uplatněné nanejvýš v interpretační rovině praktického zpěvu. Publikována je i kritická reflexe současných učebnic hudební výchovy. Judita Kučerová formuluje a ověřuje dvě základní hypotézy: učitelé hudební výchovy si uvědomují význam českého hudebně-folklorního dědictví pro rozvoj osobnosti žáků; zařazují lidovou hudbu do hudební výchovy, třebaže ji dnešní žáci nepřijímají spontánně příliš příznivě. Sleduje faktory, které to mohou ovlivňovat, a to lokální kulturní tradice (životnost folkloru a tradic lidové kultury) a zájmové hudební aktivity učitele.

Po fázi zkušebního kritického předvýzkumu se uskutečnil on-line sběr dat pomocí jednotného dotazníku, adresovaného učitelům hudeb-

ní výchovy. Otištěný vzor v příloze ukazuje, že obsahoval únosných 11 otázek uzavřené i otevřené povahy. Z kulturně-prostorového hlediska byly zvoleny tyto oblasti: jižní Čechy, střední Morava (Haná), východní Morava (Valašsko a Slovácko). Vzorek 579 respondentů byl charakterizován z hledisek velikosti osídlení lokality, věku a pohlaví učitele, vzdělání, aprobace a pedagogické praxe, učitele jako pasivního či aktivního hudebníka. Přesto, že jde o kraje známé živými tradicemi lidové kultury, folklorním hnutím i kvalitními dostupnými edicemi lidových písní a tanců, ve výzkumném vzorku byli učitelé – členové folklorních souborů zastoupeni minimálně (13 učitelů), a nezpracovávají tak výsledky šetření. Ty jsou interpretovány jednak z hlediska celku všech respondentů, jednak podle vybraných kritérií (lokální kulturní tradice, hudební aktivity učitele ve volném čase). K obecnějším soudům tak autorka směřuje na podkladu analýz, vedených z více proměnných.

Už první rozbor celkových výsledků výzkumu naznačil mírné preference moderní populární hudby ve výuce, zejména hudebně-interpretační nebo poslechové činnosti. S uplatněním lidové hudby je spojován zpěv, instrumentální doprovod, hudebně-pohybové aktivity a tanec. Přehlédnout nelze názory učitelů na význam a životnost lidové hudby v současnosti, které se pohybují na zhruba stejné míře optimismu i skepse; výjimkou není ani záporný

postoj k otázce zařazení lidové písně do hudební výchovy, přestože se učitel vyjádřil k hodnotám hudebního folkloru pozitivně. Tuto problematiku velmi podrobně rozkrývají kapitoly o názorech, aktivitách a doporučeních, jak je formulovali učitelé z jižních Čech, ze Slovácka, Valašska a Hané, a učitelé, kteří se sami věnují sborovému zpěvu nebo nástrojové hře (v široké škále od klavíristů, varhaníků, hráčů v komorním či symfonickém orchestru, folklorním souboru až po hráče dechovky, rocku, country a dalších hudebních žánrů). Ze závěrů šetření vyplývá potvrzení první hypotézy o vědomí významu a hudebně-vzdělávacím potenciálu lidové písně; druhá hypotéza o aplikaci lidové hudby v současném vzdělávání nebyla jednoznačně potvrzena ani jednoznačně vyvrácena. Zajímavý je výsledek šetření, že obě uvedené skutečnosti jsou do určité míry vzájemně nezávislé. Příznačná vazba hudebního folkloru a regionu, podložená výsledky etnomuzikologické ediční teorie a praxe, je ve světle hudební výchovy pouze jevem specifickým nebo neznámým. Tuto hodnotu podporuje v českém kulturním prostředí dlouhodobě folklorní hnutí. Potvrzena byla teze o osobnosti učitele a zejména vlivu jeho hudebních aktivit na aplikaci lidové hudby do výuky.

Publikace evokuje zanedbávaný námět lidové písně ve školním vzdělávání novými poznatky i kladenými otázkami, které upozorňují na širší potenciál lidové písně v kulturní ori-

entaci a výchově. Osobně si cením samotného nápadu komunikace s učiteli hudební výchovy, věcné formy zpracování a podrobných analýz, které zohledňují doposud nesledované kontexty námětu i škálu českých učitelů hudební výchovy s jejich názory. Monografie doktorandského a studentského týmu Judity Kučerové má

koncepční přesah: je ukázkou položení relevantní otázky v podmínkách střetání globálních, multikulturních a regionálních hodnot, a také ukázkou jednoho z metodických řešení, založeného na emické perspektivě. Užitečná by byla podobná sonda v mezinárodním srovnání, v níž by vynikla česká specifika.

Věra Frolcová (EÚ AV ČR, v. v. i.)

**František Kutnar. O dějinách, lidu a lidech.
K vydání připravili Magdalena Pokorná a Zdeněk Beneš.
Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2019. 396 s.
ISBN 978-80-7465-405-3**

Přínos Františka Kutnara (1903–1983) národopisnému oboru přehledně zhodnotili Richard Jeřábek a Vlastimil Vondruška samostatným heslem v biografické části národopisné encyklopedie (*Lidová kultura, Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska. Biografická část*. 2007. Praha: Mladá fronta, s. 130). Ocenili zejména jeho práce týkající se lidového písmáctví a kronikářství a díla věnovaná duchovní a společenské kultuře venkova. Kutnarova *Sociálně myšlenková tvářnost obrozenského lidu* (Praha 1948) je už po desítky let klíčem k pochopení hybných společenských procesů a naturelu lidových vrstev v počátcích národního obrození, a to i když v padesátých letech především právě tato publikace vynesla Františku Kutnarovi mnoho nevole a ovlivnila negativně jeho další vě-

deckou kariéru. Nejenže tu absentují klasikové marxismu-leninismu, ale sociologie a strukturalismus, s nimiž Kutnar pracoval, už tehdy dostaly červenou. Příslušník a reprezentant „generace Brázdy“, která se po roce 1948 stala slovy historika „generací ztracenou“, se svou historicko-sociologickou orientací přiblížil podstatě lidu a lidovosti daleko víc než historičtí materialisté. I když ve své nobilese a při své vysoké vzdělanosti proti nim Kutnar – pokud vím – nikdy otevřeně nevystoupil.

Výběr statí z Kutnarovy pozůstatosti, zčásti dosud nepublikovaných, zčásti publikovaných, leč nedostupných, uvedl Zdeněk Beneš citlivou studií *Kontury historického myšlení Františka Kutnara*, v níž se snaží postihnout podstatu a povahu Kutnarova sdělení světu, včetně